

ALKOHOLITUTKIMUS JA ALKOHOLIMONOPOLI

J. D. SINCLAIR

Oy Alko Ab tutkii alkoholin biolääketieteellisiä, sosiologisia ja taloudellisia vaikutuksia ja tarkkailee myymiensä juomien laatua. Alkon järjestelmä, jossa tutkimusosastot ovat osa monopolia, on ainutlaatuinen, eikä millään muulla alkoholimonopolilla maailmassa ole vastaavanlaista järjestelmää. Tässä artikkelissa tarkastellaan järjestelmän etuja. Kuinka monopoliin kuuluminen hyödyttää tutkimusta ja kuinka tutkimus puolestaan hyödyttää monopolia ja sen kautta yhteiskuntaa.

TUTKIMUKSELLE KOITUVA HYÖTY

Kun alkoholimonopoli ottaa tehtäväkseen alkoholin aiheuttamien vahinkojen minimoimisen alkoholitutkimusta tekemällä, tuloksena on keskus, joka kokoaa yhteen tutkijoita monilta eri tieteenaloilta.

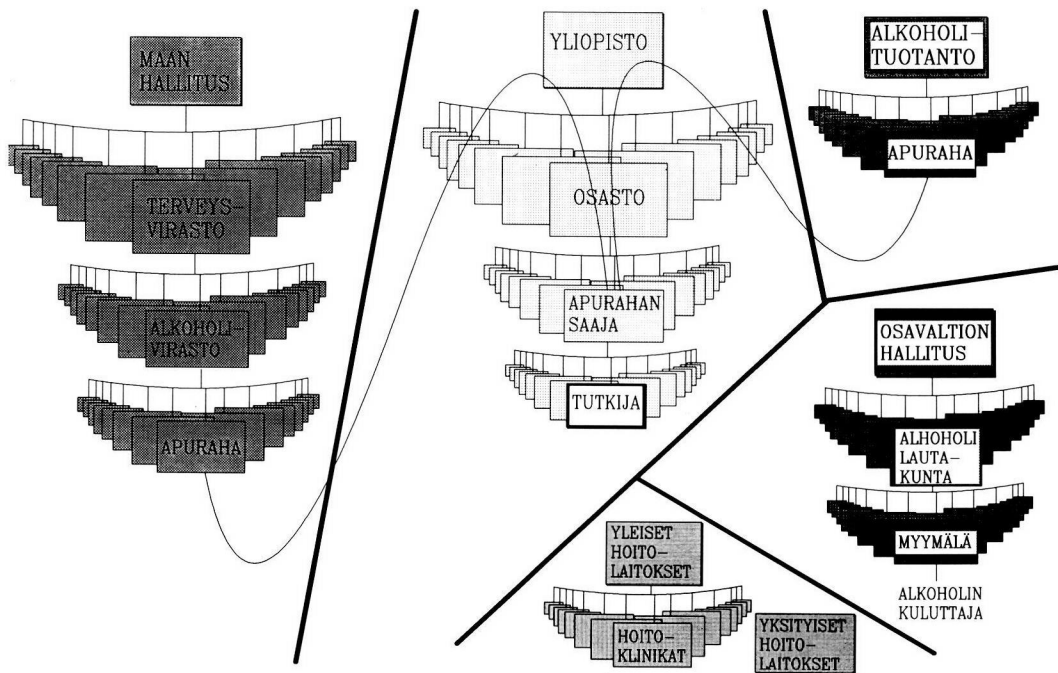
Yleisesti käytössä oleva apurahajärjestelmä sen sijaan johtaa alkoholitutkimuksen hajaantumiseen, koska yksi tutkija työskentelee yliopistossa, toinen jossain instituutissa jne. Jokainen työskentelee itsenäisesti ilman tiivistä yhteyttä muihin tutkijoihin. Itsenäisten tutkijoiden kesken ei synny sitä synergistä toimintaa, joka kehittyy suuressa alkoholitutkimuskeskuksessa.

Koska monopoli on pysyvä instituutio ja alkoholiin liittyy aina ongelmia, alkoholimonopolin ylläpitämä tutkimus on käynnissä jatkuvasti. Vakinaisessa alkoholitutkimuskeskuksessa tutkija voi pysyä alalla koko uransa ajan.

Jatkuvuus on erittäin tärkeää alkoholitutkimukselle, koska se ei ole akateeminen vaan ongelmakeskeinen tutkimusalue. Se kattaa osia yliopistoissa opetetuista perinteisistä aloista. Alkoholitutkijan on opittava alkoholiin liittyvä fysiikka, kemia, biologia ja psykologia, sosiologiset havainnot, alkoholin lääketieteelliset vaikutukset ja alan historia.

Perinteisen apurahajärjestelmän varassa työskentelevät tutkijat pysyvät alalla usein vain apurahansa keston ajan, kolmesta viiteen vuoteen. Siinä ajassa tuskin ehtii omaksua edes kapea-alaiseen alkoholitutkimukseen tarvittavaa asiantuntemusta saati sitten koko alan kattavaa tietoa. Siitä seuraa, että aiempia alkoholitutkimustuloksia ei tiedetä ja kokeita toistetaan tarpeettomasti. Alkoholitutkimuksen muiden osa-alueiden johtopäätökset on selostettava jokaiselle uudelle apurahan saaneelle ryhmälle, ja kiistakysymykset, jotka jo aikoja sitten on selvitetty, nousevat yhä uudestaan esiin. Pahin takaisku tutkimukselle on se, etteivät nämä alalle väliaikaisesti pyrkivät tutkijat ehdi syventyä tutkimustulosten soveltamiseen inhimillisen alkoholiongelman ratkaisemiseksi. Apurahajärjestelmän perusajatus on, että sen avulla ohjataan tutkimusta yhteiskunnallisesti tärkeisiin kohteisiin, mutta alkoholitutkimuksen suhteen järjestelmän vaikutus on yleensä päinvastainen.

Vakituksessa tutkimuskeskuksessa tutkimusprojektit voidaan valita aiheen tärkeyden mukaan. Voidaan aloittaa pitkäaikaisprojekteja, kuten erityisten rottakantojen kehittäminen ja ylläpitäminen alkoholin perinnöllisten

Useimmissa maissa alkoholitutkija ei yleensä ole yhteydessä muihin alkoholiasioita hoitaviin ryhmiin, kuten tuotantoon, alkoholimyymälöihin, kuluttajiin ja hoitoklinikoihin, eikä myöskään maan ja osavaltioiden hallituksiin, jotka laativat alkoholilait ja päättävät alkoholipolitiikasta.

vaikutusten tutkimista ja ymmärtämistä var-
ten – projekti, joka Alkossa on nyt jatkunut jo
noin neljännesvuosisadan. Pitkäaikaispro-
jekteja ei voida tehdä perinteisen apurahajär-
jestelmän rajoissa.

Apurahoja myönnetään yleensä vain tietyn-
tyyppisille tutkimuksille. Projektien täytyy
miellyttää apurahakomiteaa. Komiteat ovat
tunnetusti konservatiivisia, projektien on siis
myös oltava konservatiivisia. Tulosten täytyy
olla ennakoitavissa ja sellaisia, että kaikki
komitean jäsenet voivat ne hyväksyä, eli ai-
kaisempien tutkimusten perusteella ennus-
tettavia. Niinpä ”minä myös” -projektit saavat
etusijan.

Apurahajärjestelmä hidastaa tutkimusta.
Ennen kuin työ voidaan aloittaa, tutkijan on
kirjoitettava hakemus, odotettava, että hake-

mus arvioidaan ja hyväksytään ja varat tutki-
mukseen myönnetään.

Sellaisten alkoholitutkimuskeskusten ku-
ten Alkon ja Torontossa sijaitsevan Addiction
Research Foundationin edut ja tavanomaisen
apurahajärjestelmän haitat huomattiin Yh-
dysvalloissa noin kymmenen vuotta sitten.
Sen seurauksena perustettiin joukko kansalli-
sia alkoholitutkimuskeskuksia. Useita alko-
holitutkijoita työskentelee yhdessä joka kes-
kuksessa ja rahoitus on verrattain pitkäai-
kaista. Keskukset välttivät edellä mainitut on-
gelmat ja alkoholitutkimus on siitä lähtien
edistynyt Amerikassa huomattavasti. Kes-
kukset rahoitetaan kuitenkin yhä apurahoin,
eikä apurahajärjestelmään nivoutunutta tuh-
lausta ole eliminoitu.

Alkoholimonopolin tutkijat saavat tutki-

muksensa rahoitettua automaattisesti. Poikkeuksellisen suuret kulut on osoitettava oikeutetuiksi, mutta suurin osa työajasta voidaan omistaa tutkimukselle.

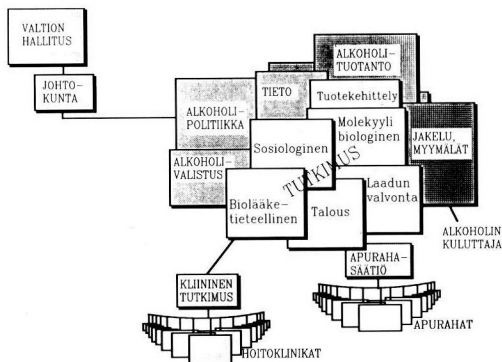
Mualla tiedemiehet joutuvat usein käyttämään yli puolet ajastaan apuraha-anomusten kirjoittamiseen. Aikaa kuluu myös muiden tiedemiesten apuraha-anomusten arvioimiseen. Vielä enemmän aikaa kuluu kollegojen keskinäiseen nahisteluun samoista varoista kilpailtaessa.

Ajan lisäksi tuhlataan myös rahaa. Verottamalla kerätyt varat kiertävät byrokratian ratissa, ensin valtion ja sitten yliopiston tai tutkimuslaitoksen hallinnossa. Jokainen hallintoelin lohkaisee osan varoista omien kulujensa rahoittamiseen. Loppujen lopuksi vain murto-osa alun perin myönnettyistä määrärahoista käytetään tutkimuksen hyväksi. Alkoholimonopoli yksinkertaisesti käyttää osan alkoholijuomien myyntivoitosta tutkimuksen rahoittamiseen.

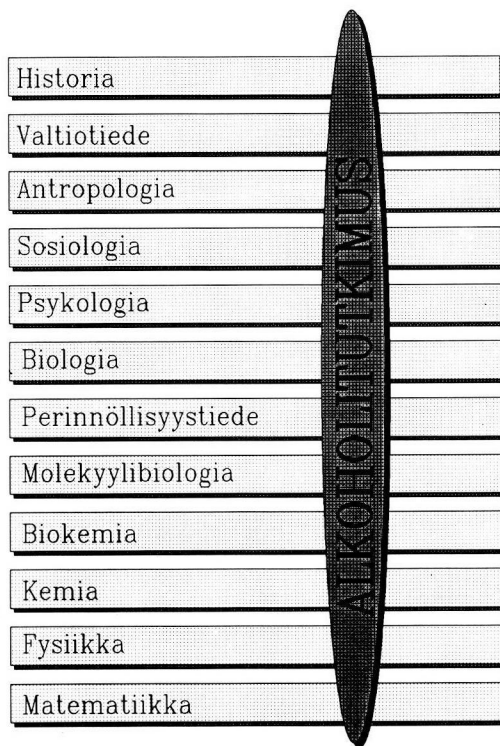
VALTA VASTAAN VAPAAUS

Yliopistoissa tutkijoiden sananpartena on ”julkaise tai häviä”. Yksityisen teollisuuden palveluksessa työskentelevien tutkijoiden tavoite on taloudellinen voitto. Pääpalkinto apurahajärjestelmän piirissä on valta. Parhaista apurahojen kerääjistä ei välttämättä tule rikkaita ja kuuluisia, mutta heillä on valta päättää sekä omasta että alaistensa työstä. Alkoholien aiheuttamien haittojen vähentämiseen pyrkivä tutkimustyö monopolissa ei rohkaise edellä mainittujen päämäärien tavoitteluun. Kukaan ei laske julkaisujen määrää. Tutkimusta ei tavallisesti tehdä taloudellisen voiton toivossa. Järjestelmä ei tarjoa tilaisuutta imperiumin luomiseen. Monopolissa työskentelevälle tutkijalle on kaikkein tärkeintä myötävaikuttaa sellaisten menettelytapojen kehittämiseen, joiden avulla alkoholin aiheuttamia haittoja voitaisiin vähentää.

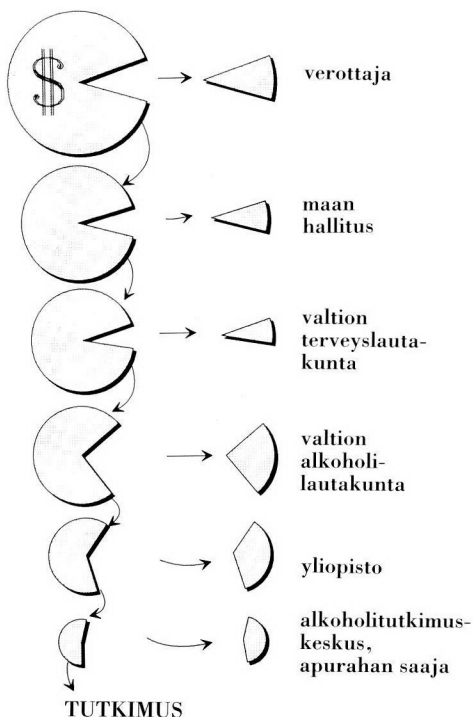
Pitääkö yhteiskunnan ohjata tiedettä vai pitääkö tiedemiesten voida vapaasti valita

Alkon järjestelmässä monipuolista alkoholitutkimusta harjoitetaan organisaatiossa, joka on tekemisissä useimpien alkoholiin liittyvien asioiden kanssa. Tämä järjestelmä hyödyttää kaikkia osapuolia: tutkimusta, yhtiötä ja yhteiskuntaa.

Alkoholitutkimus kattaa osia yliopistojen perinteisistä tieteenaloista. Sen tähden alkoholitutkimukselle on eduksi, jos se on keskitetty suureen, monia tieteenaloja edustavaan keskukseseen. Tällainen keskus syntyy, kun alkoholimonopoli on vastuussa kaikista alkoholitutkimuksen osa-alueista.

Useimmissa maissa alkoholitutkimusta ylläpidetään valtion apurahojen avulla. Siitä seuraa, että alkoholitutkimukselle osoitettujen määrärahojen on kuljettava monien virastojen kautta. Jokainen virasto käyttää osan varoista kattaakseen omat toimintakulunsa, ja lopulta vain murto-osa rahoista päätyy tutkimuksen käyttöön. Byrokratia voi olla hyödyksi päätettäessä, mitä yhteiskunnallisesti tarpeellisia tutkimuskohteita rahoitetaan. Byrokratia ei kuitenkaan ole tarpeellista alkoholitutkimuksesta päätettäessä, koska alkoholikysymykset ovat jatkuvasti olleet esillä yhteiskunnassa. Alkosa tutkimus rahoitetaan suoraan alkoholijuomien myynnistä kertyvillä varoilla ilman tarpeettomia byrokraattisia välikäsiä.

oma suuntansa? Mielestäni tämä riippuu siitä, millä tasolla asiaa ajatellaan. Kun ajatellaan tiedettä yleensä, on eduksi, jos yhteiskunta kannustaa tutkijoita suuntaamaan mielenkiintonsa sosiaalisesti hyödyllisille alueille. Sen sijaan tieteellinen työ, tutkimuskohteiden ja metodien valinta pitää jättää tutkijan oman harkinnan varaan.

Tavanomainen apurahajärjestelmä ei tee eroa näiden kahden tason välillä. Yksittäinen tutkija ehdottaa tutkimuksia, mutta päätösvalta kuuluu hallitukselle, apurahakomitealle, apuraha-anomusta arvioivalle henkilölle ja usein myös tutkijalle, joka on onnistunut saamaan suuria apurahoja ja päässyt johtavaan asemaan.

Päinvastoin kuin apurahajärjestelmässä ei Alkon järjestelmässä ole sellaista systeemiä, joka estäisi tutkijaa päättämästä, mitä ja miten hän aikoo tutkia. Käytännössä me saamme neuvoja kollegoilta, mutta meillä on täysi vapaus päättää tutkimuksemme suunnasta.

Tämäkin järjestelmä voidaan tietysti pilata antamalla byrokraattien valita tutkimukset. Voi olla vain historiallinen vahinko, että Alkon tiedemiehillä vielä on vapautensa. Monopoli perustettiin varta vasten autonomiseksi ja vapaaksi suorasta valtion kontrollista. Ehkäpä ainoastaan tämän autonomian ihanteen yleistäminen on suonut tutkijoille vapauksia.

Poikkeus vahvistaa säännön. Opiskelijat, aloittelevat tutkijat ja muiden tieteenalojen edustajat, jotka haluavat tehdä yhden ainoan alkoholiprojektin, hyötyvät alalla vakituisesti työskentelevien henkilöiden neuvoista enemmän kuin menettävät tieteellisen vapauden puuttuessa. Tällaiseen tutkimustyöhön tarvitaan apurahoja. Alkon järjestelmässä Alkoholitutkimussäätiö jakaa tällaisia apurahoja, jotka samalla tukevat ja laajentavat pysyvän tutkimusorganisaation toimintaa.

Valtiollisen apurahajärjestelmän ensisijaisena etuna on se, että sen avulla voidaan ohjata tutkimusta yhteiskunnalle hyödyllisimpään suuntaan. Kun uusi sairaus, esim. AIDS, uhkaa yhteiskuntaa, runsaat apurahat rohkaisevat tiedemiehiä tutkimaan sitä.

Alkoholismi ja muut alkoholiin liittyvät ongelmat ovat kuitenkin eri asemassa. Ne ovat vaivanneet yhteiskuntaa jo tuhansien vuosien ajan. Sen vuoksi alkoholitutkimusta on tuettava jatkuvasti.

Alkoholitutkimuksen suhteen apurahajärjestelmä on tavallisesti pelkkää ajan, vaivan ja rahan tuhlausta. Päätetään, kannattaako

alkoholitutkimusta tukea. Ovatko alkoholin yhteiskunnalle aiheuttamat ongelmat niin suuria, että valtion tulisi ottaa osaa alkoholitutkimukseen. Vastaus on aina myönteinen: alkoholin yhteiskunnalle aiheuttamat kustannukset pysyvät suurina ja verrattain vakiona vuodesta toiseen.

Hallituselimillä on valta evätä määrärahat tutkimuskeskukselta. Niinä muutamina kertoina, jolloin näin on tietääkseni tapahtunut alkoholitutkimukselle muissa maissa, syynä ei kuitenkaan ole ollut tutkimuksen tarpeettomuus tai sen huono laatu. Syyt ovat olleet enimmäkseen poliittisia. Seuraukset ovat olleet hyvin epätaloudellisia: arvokas alkoholitutkimuskeskus on menetetty ja tutkijat, jotka ovat käyttäneet vuosia kehittyäkseen alkoholitutkimuksen asiantuntijoiksi, ovat joutuneet siirtymään muille alueille.

HYÖTY YHTEISKUNNALLE JA ALKOLLE

Alkoholimonopolin johtama tutkimustyö on hyödyksi yhteiskunnalle, koska keskitetty ja tehokkaasti rahoitettu toiminta sekä lisää tutkimuksen määrää että parantaa sen laatua. Ilman korkeatasoista alkoholitutkimusta ei voida kehittää esim. nykyistä parempia hoitomenetelmiä alkoholin aiheuttamien sairauksien hoitoon. Tarkastelen alkoholitutkimuksen tuottamaa hyötyä laboratorioni kannalta.

Biolääketieteellinen tutkimus kehittää keinoja alkoholin aiheuttamien ongelmien, kuten esim. alkoholismin, humalan, vieroitusoireiden, krapulan ja maksakirroosin, hoitoon.

Sadat tutkijat ympäri maailmaa tekevät nykyään biolääketieteellistä alkoholitutkimusta. Kolme vuosikymmentä sitten alkoholitutkijoita oli kuitenkin harvassa ja Alkon biolääketieteellinen osasto oli yksi alan uranuurtajista. Suurin osa aikaisemmasta tutkimuksesta painottui siihen, että kehitettiin tutkimusmenetelmiä (esim. eläinmallit), joiden avulla alan perustutkimusta voitiin suorittaa.

Biolääketieteellinen tutkimus on kuitenkin nyt saavuttanut tason, jolla käytännön sovel-

lutukset alkavat tulla esille. Alkossa aloitettu perustutkimus (Eriksson 1968), jossa selvitettiin perinnöllisten tekijöiden vaikutusta rottien alkoholin juomiseen, johti siihen, että nykyään tunnustetaan perinnöllisyyden tärkeä merkitys ihmisten alkoholismin kehityksessä. Koe-eläinten kanssa tehty perustutkimus on kehittänyt eläinmallin, jota voidaan käyttää esiklinisissä kokeissa, kun tutkitaan eri lääkeaineiden vaikutuksia alkoholismin hoidossa (Sinclair 1987; Sellers & Naranjo 1991). Alkossa on koe-eläintutkimusten avulla kehitetty uusi, opiaattiantagonistien (esim. naloksonin) käyttöön perustuva menetelmä alkoholismin hoitoon (Sinclair 1990). Menetelmä tullaan lähitulevaisuudessa testaamaan kliinisten kokeiden avulla.

Biolääketieteellisen perustutkimuksen tulosten käytäntöön soveltamisen lisäksi tutkijat voivat asiantuntemuksensa perusteella neuvoa lääkäreitä, virkamiehiä ja suurta yleisöä uusien menetelmien hyöty- ja haittapuolia, edistää hyödyllisten menetelmien käyttöönottoa ja estää haitallisten ja käyttökeltomien menetelmien leviämistä.

Biolääketieteellisen laboratorion asiantuntemusta voidaan käyttää hyväksi alkoholipolitiikan ja alkoholivalistuksen suunnittelussa. Sekä alkoholipolitiikan että -valistuksen on tukeuduttava uusimpaan tietoon alkoholin fysiologisista vaikutuksista. Tutkijat voivat neuvoa ihmisiä myös suoraan eri tiedotusvälineiden kautta. Taloudellisella ja sosiologisella tutkimuksella on tärkeä osa alkoholipolitiikan ohjauksessa.

Eri alojen opiskelijat voivat työskennellä laboratoriossa vanhempien tutkijoiden ohjauksessa. Jotkut jatkavat uraansa alkoholitutkimuksen parissa, ja erityisesti lääketieteen opiskelijat voivat hyötyä perusteellisesta alkoholifysiologian tuntemuksesta, kun he aikanaan joutuvat hoitamaan potilaiden alkoholiongelmia.

Alkoholitutkimuksessa, kuten muillakin tieteenaloilla, kansainvälinen yhteistyö ja tiedonvälitys ovat välttämättömiä. Pohjoismaiden väliset Biological Alcohol Research -ko-

koukset (BAR), European Society for Biological Alcohol Research (ESBRA), International Society for Biological Alcohol Research (ISBRA), International Council for Alcohol and Addictions (ICAA) ja Maailman terveysjärjestö (WHO) ovat tärkeitä foorumeja tutkijoiden väliselle yhteistyölle. Alkoholitutkimukselle omistautuneella suurella laboratoriollla on myös hyvät edellytykset järjestää tieteellisiä kokouksia ja osallistua kansainväliseen yhteistyöhön; yksittäisellä, itsenäisellä tutkijalla ei ole aikaa, varaa eikä tarvittavaa vaikutusvaltaa näiden tehtävien suorittamiseen.

TUTKIMUS JA MONOPOLIN SÄILYMINEN

On olemassa toinenkin syy siihen, miksi alkoholitutkimusta on edullista harjoittaa: tutkimus edesauttaa monopolin säilymistä. Valtion alkoholimonopoli on tähän mennessä osoittautunut parhaaksi menetelmäksi alkoholi-juomien myynnissä ja jakelussa – yhteiskunnan kannalta. Alkoholimonopolin hyviä puolia on kuitenkin vaikeaa popularisoida. Alkoholin haittavaikutusten vähentämiseen tähtäävän tutkimuksen ylläpito on ihmisten hyväksymä ja helposti ymmärrettävä tavoite alkoholimonopolille.

Viime vuosina alkoholimonopolit ympäri maailmaa ovat taistelleet olemassaolonsa puolesta. Itä-Euroopassa tapahtuneet dramaattiset muutokset luultavasti lisäävät painetta yksityistämiseen. Eikö näiden maiden pyrkimys vapaaseen markkinatalouteen todista, että kaikki valtionmonopolit olisi lakautettava?

Tehokas hintakilpailu on tärkeä tekijä markkinataloudessa, mutta alkoholista puhuttaessa haittavaikutusten minimoimisen tulisi olla etusijalla. Voidaan tilastollisesti todistaa, että monopoli on tehokkaampi verovarojen kerääjä kuin yksityinen sektori. Voidaan painottaa laajaa historiallista todistusaineistoa monopolijärjestelmän puolesta – samaa, joka alun perin johti monopolijärjestelmän omaksumiseen kieltolain loputtua. Tämän-

kaltaiset argumentit eivät kuitenkaan pystyneet pysäyttämään yksityistämisen hyökyaaltoa esim. USA:ssa (Iowassa ja Länsi-Virginiassa). Nämä monopolit eivät harjoittaneet tutkimusta; ehkä ne olisivat vielä olemassa, jos tutkimustyö olisi kuulunut niiden ohjelmaan. Tutkimustyö on yleisön hyväksymä moderni argumentti monopolijärjestelmän puolesta.

Yleiset mielipidetutkimukset osoittavat, että alkoholitutkimuksella on laaja kannatus ja että sen rahoittaminen alkoholin myyntivoitoilla on hyväksyttyä. Raittiit eivät maksa mitään, ja kuluttajat maksavat suhteessa omaan kulutukseensa ja todennäköiseen hyötyyn, joka heille tutkimuksesta koituu. Alkoholitutkimusta harjoittava monopoli vastaa myös sitä yhä yleisemmäksi tulevaa julkista mielipidetä, jonka mukaan yhtiön tulisi olla yhteiskunnalle vastuussa niistä haitoista, jotka koituvat sen tuotteista tai tuotantoprosessista. Yleisemmin ottaen tutkimusosastot ja niiden nauttima kansainvälinen arvonto kohentavat yhtiön kuvaa yleisön silmissä; tämän tekijän tärkeys käy ilmi niistä lukuisista mainoksista, joita yksityiset yritykset julkaisevat laboratoriodensa saavutuksista.

PARANNUSEHDOTUKSIA

Apurahajärjestelmään verrattuna Alkon järjestelmässä on monia etuja, joita voitaisiin edelleen kehittää. Esimerkiksi eri tutkimusosastojen välistä koordinaatiota ja yhteistyötä voisi lisätä. Byrokraattisia vaatimuksia voitaisiin vähentää entisestään ja taata olemassa olevan tieteellisen vapauden jatkuminen.

Monet tutkimusosastojen, erityisesti biolääketieteellisen osaston, kehittämistä sovelutuksista vaativat kliinisiä kokeita, ennen kuin niitä voidaan käyttää alkoholin aiheuttamien sairauksien hoidossa. Alkolla ei ole omaa kliinistä tutkimusosastoa. Yhteiskunta saisi uudet hoitomenetelmät käyttöönsä nopeammin ja tehokkaammin, jos Alkon keskitettyä tutkimusta laajennettaisiin käsittämään myös kliininen tutkimusosasto.

KIRJALLISUUS

Eriksson, K.: Genetic selection for voluntary alcohol consumption in the albino rat. *Science* 159 (1968), 739–741

Sellers, E. M. & Naranjo, C. A. (toim.): Novel pharmacological interventions for alcoholism. New York: Springer-Verlag, 1991 (painossa)

Sinclair, J. D.: Drugs to decrease alcohol drinking. *Annals of Medicine* 22 (1990), 357–362

Sinclair, J. D.: The feasibility of effective psychopharmacological treatments for alcoholism. *British Journal of Addiction* 82 (1987), 1213–1223.